

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ПОЗНЯКОВА ОЛЕНА ІГОРІВНА

УДК 330.111.62:330.34:330.5

**ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ ПЛАНУВАННЯ
ТРАНСФОРМАЦІЙ ВЛАСНОСТІ**

Спеціальність 08.00.03 - Економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
Дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів- 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі фінансів Національного університету «Львівська Політехніка» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор,
заслужений працівник освіти України
АЛЕКСЄВ ІГОР ВАЛЕНТИНОВИЧ,
Національний університет «Львівська
політехніка», завідувач кафедри фінансів,
академік Академії економічних наук України

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України
ШКІЛЬНЯК МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ,
Західноукраїнський національний університет,
завідувач кафедри менеджменту, публічного
управління та персоналу

доктор економічних наук, професор
ЮРИНЕЦЬ ЗОРИНА ВОЛОДИМИРІВНА,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри менеджменту

Захист відбудеться «28» квітня 2021 р. о 16:00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.03 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79013, м. Львів-13, вул. С. Бандери, 12, IV н. к., ауд. 209-А).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів-13, вул. Професорська, 1).

Автореферат розісланий «26» березня 2021 р.

Учений секретар спеціалізованої
вченої ради, д.е.н., професор

А. С. Завербний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах ринкових перетворень в Україні, які тривають і досі, трансформації власності стали основою всіх реформ та передумов для економічного розвитку. Однак, зміна власника не завжди супроводжувалася ефективною діяльністю підприємства, позитивними соціально-економічними наслідками, модернізацією та інноваційними технологіями. Частина підприємств були ліквідовані, інші - приватизовані на не завжди вигідних для суспільства умовах. Тому важливо враховувати недоліки трансформування власності минулих періодів у формуванні стратегії розвитку країни. Чинне законодавство трансформації власності регулює швидше з точки зору привласнення та відчуження, розділяє велику та малу приватизацію за обсягом активів, кількістю учасників та інструментів такої трансформації власності. Проте, нові виклики, які з'являються перед суспільством, свідчать про те, що макроекономічне регулювання потребує вдосконалення в частині економічного оцінювання та державного планування трансформацій власності. Саме тому надзвичайно важливим є не тільки кількісне, але й якісне оцінювання трансформацій власності, а також державне планування такого виду трансформацій як в площині зміни форми власності від державної до приватної чи навпаки, так і в площині трансформацій власності без зміни її форми.

Питання власності вивчали й продовжують вивчати нині багато вчених-економістів. Змінюються лише акценти, аспекти і точки зору відповідно до конкретної історичної доби, досвіду дослідників, громади, суспільства, людства. Зокрема, шляхи підвищення економічної ефективності внаслідок різних форм трансформації власності, в тому числі злиття та інших видів інтеграції капіталу і тенденцій розвитку власності у провідних моделях державного регулювання економіки досліджували такі вчені, як Кузьмін О., Алексєєв І., Аніловська Г., Бондарчук М., Брановицький, В., Дмитрук В., Носов О., Рябченко О., Шуляр Р., Шкільняк М. Нові підходи до оцінювання власності, поєднання різних її форм для позитивних соціально-економічних наслідків запропонували у своїх наукових працях Лапішко М., Мельник О., Пирог О., Карий О., Хома І., Яремко І., Яворська Т. Проблеми власності розглядали з позицій її змісту та історичного розвитку Вербова О., Геєць В., Григорян Г., Корнеєва Ю., Ларцев В., Мамутов В., Побурко Я. Світовий досвід і динаміку різних форм власності на сучасному етапі розвитку української економіки досліджували Долішній М., Залого З., Крупка М., Михасюк І., Шкварчук Л., Юринець З.

Незважаючи на велику кількість наукових праць і значні досягнення у вивченні питання змісту та розвитку власності, недостатньо дослідженим залишається напрямок самої трансформації власності, її зв'язок з соціально-економічними процесами, створення нових форм взаємодії різних форм власності, роль управління в підвищенні ефективності власності, створення індикативної системи попередження створення прихованих монополій.

Пошук можливостей розв'язання вище наведених проблем, зумовив вибір теми дисертаційної роботи, яка націлена на дослідження всіх можливих видів трансформацій власності, формування методології оцінювання динаміки

трансформацій та їх впливу на структуру власності, а також визначив мету та завдання дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри фінансів Національного університету «Львівська політехніка» за темами: «Проблеми оподаткування і страхового захисту діяльності виробничо-господарських структур в машинобудуванні та приладобудуванні», державний реєстраційний номер 0107U010249 (акт впровадження від 15.02.2021 р.); «Проблеми балансування засобів фінансового і кредитного впливу на стабілізацію стану виробничо-господарських структур в машинобудуванні та приладобудуванні», державний реєстраційний номер 0108U010402 (акт впровадження від 15.02.2021 р.); «Проблеми управління процесами капіталізації в умовах інноваційного розвитку підприємств», державний реєстраційний номер 0112U000799 (акт впровадження від 15.02.2021 р.); «Проблеми фінансово-кредитного забезпечення сталого розвитку економіки в процесі науково-технічної підготовки виробництва», державний реєстраційний номер 0117U004018 (акт впровадження від 15.02.2021 р.)

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є визначення особливостей трансформацій власності і розроблення на цій основі теоретичних положень і практичних рекомендацій з вдосконалення процесу оцінювання та планування трансформаційних змін.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- удосконалити типологію видів трансформацій власності;
- удосконалити підхід до визначення процесу трансформації власності з метою його якісного оцінювання та планування;
- розробити модель оцінювання трансформацій власності;
- розвинути засади трактування трансформацій власності в умовах циклічності;
- удосконалити систему оцінювання наслідків трансформацій власності з метою подальшого планування;
- удосконалити системи індикаторів для прийняття управлінських рішень на державному рівні.

Об'єктом дослідження є процеси економічного оцінювання і державного планування трансформацій власності.

Предметом дослідження є теоретичні положення і методологічні рекомендації щодо оцінювання та державного планування трансформацій власності.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною базою дисертаційної роботи стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів щодо змісту, історичного розвитку та трансформацій власності в системі інституціональних змін.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань у дисертаційній роботі використано такі загальнонаукові методи досліджень: порівняльного аналізу, систематизування та узагальнення – для конкретизації основного змісту,

сутності понять «власність», «публічна власність» (підр. 1.1), «трансформації власності» (підр. 1.2); групування – для типології власності за ознаками (підр. 1.2), а також для виокремлення основних категорій процесів трансформацій власності (підр. 1.2); емпіричного дослідження – для підтвердження історичної динаміки трансформацій власності та циклу трансформацій власності (підр. 1.2) та для характеристики хвиль технологічної еволюції в контексті трансформацій власності (підр. 1.3); статистичного аналізу – для оцінювання особливостей етапів приватизації, виявлення чинників впливу на динаміку надходжень до державного бюджету від приватизації (підр. 2.1), для визначення рівня концентрації капіталу та схильності до формування монопольних утворень в Україні (підр. 2.2); математичного аналізу – для Індексу промислового виробництва в оцінюванні наслідків міграції капіталу (підр. 3.3).

Також у роботі використовувалися такі спеціальні методи дослідження, як матричний метод – для формування матричного підходу групування інформації для Єдиного реєстру власності (підр. 3.1); індексний метод – для Індексу УРА (підр. 3.2).

Інформаційною базою дисертації є законодавчі акти України, матеріали Державного комітету статистики України, інформаційно-аналітичні матеріали органів державної влади та управління.

У дисертації використано такі загальні методи наукового пізнання: порівняльного аналізу, якісного аналізу та синтезу (при дослідженні різновидів трансформації власності та їх класифікації), статистичного аналізу, логічного узагальнення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у методологічному та методико-прикладному вирішенні питань економічного оцінювання та державного планування трансформацій власності. Наукова новизна дисертації полягає у наступному:

Вперше:

- запропоновано ввести ознаки володіння, користування та розпорядження власністю у матричну модель оцінювання трансформацій власності, що базується на парадигмі, яка враховує не лише зміну власника, але й ознаки як володіння, так і користування та розпорядження власністю.

Удосконалено:

- засади трактування трансформацій власності, що відбуваються в умовах циклічності; зокрема визначено таке поняття як «цикл трансформацій власності», під яким слід розуміти низку змін форм власності, що мають історичну тенденцію до повторювання, на що впливає як політичний фактор у зв'язку з постійною безперервною діалектикою між політичними змінами та зміною власників, а також впливу нових технологій на циклічний розвиток продуктивних сил;

- систему оцінювання наслідків попередніх трансформацій власності, яка включає Єдиний реєстр власності, що передбачає збір даних щодо майнових трансформацій і, на відміну від існуючих реєстрів, враховує у трансформаційних змінах не лише зміну власника, але й ознаки як володіння, так і користування та

розпорядження майном на основі матричного підходу оцінювання трансформацій власності;

- систему індикаторів попередження та планування трансформацій власності, що, на відміну від існуючих, доповнена запропонованим Індексом фондового ринку УРА, що може використовуватися для оцінювання доцільності відчуження державного майна, контролю за його управлінням, та базується на визначенні динаміки вартості державних корпоративних прав.

Набули подальшого розвитку:

- якісний підхід до визначення процесу трансформування власності з метою його оцінювання та планування, який, на відміну від існуючих, розглядає трансформації власності як систему складних безперервних відносин з приводу зміни виду (вид господарського утворення чи предмету, який виступає самою власністю), форми (державної, приватної чи колективної), ознак (володіння, користування, розпорядження) та будь-яких властивостей самої власності;

- класифікація видів трансформації власності, яка, на відміну від відомих, враховує такі ознаки: методи зміни форми власності, що мають на меті досягнення вищої ефективності її використання; методи зміни форми власності, що мають на меті виправлення юридичних помилок або незаконних дій.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення результатів виконаного дисертаційного дослідження полягає у формуванні інструментальної основи ефективної системи оцінювання і планування трансформаційних змін власності в умовах циклічності та сучасних інституційних змін.

Результати дисертаційної роботи використовуються у практичній діяльності Департаменту економічного розвитку Львівської міської ради (довідка № 23-103632 від 30.12.2020 р.) для формування Програми підвищення конкурентоспроможності Львівської області шляхом використання інноваційних механізмів в управлінні муніципальною власністю та при формуванні Стратегії розвитку Львова на період до 2020 року; АТ «Львівгаз» (довідка № 14-43 від 11.01.2021 р.) при плануванні стратегії розвитку підприємства; відділу оцінки майна та майнових прав регіонального відділення ФДМУ по Львівській, Закарпатській та Волинській областях (довідка № 16 від 25.01.2021 р.) при підготовці пропозицій щодо політики та стратегії реформування власності Фондом Державного майна України; Львівської обласної ради (довідка № 01-20 від 19.02.2021 р.) для оцінювання та планування трансформацій спільної власності територіальних громад Львівської області, при формуванні Стратегії розвитку Львівської області за період 2021-2027 років.

Положення, сформульовані в дисертації, використовуються в навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» при викладанні дисциплін «Фінансовий аналіз у публічних фінансах» (оцінювання вартості публічних підприємств та визначення доцільності трансформацій їх власності відповідно до динаміки фондових індексів), «Фінансові інновації» (вплив нових технологій на циклічний розвиток продуктивних сил), «Фінансова інфраструктура» (вплив нових технологій на циклічний розвиток продуктивних

сил) для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (довідка № 67-01-277 від 11.02.2021 р.).

Зокрема, у навчальному процесі впроваджено запропоновані методико-прикладні положення щодо: оцінювання вартості публічних підприємств та визначення доцільності трансформацій їх власності відповідно до динаміки фондових індексів; впливу нових технологій на циклічний розвиток продуктивних сил; концентрації капіталу серед банківських та небанківських фінансових установ.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї, положення і розрахунки, які є результатом особистої роботи дисертанта і становлять індивідуальний внесок автора.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення і результати наукового дослідження, що викладені в дисертації, розглянуто та схвалено на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науковій конференції «Функціонування місцевих виробничих систем в умовах економічної кризи» (м. Жешув, Польща, 2014 р.), Міжнародній науковій конференції за темою: «Інститут фінансового омбудсмена: польський досвід та шляхи його імплементації в Україні» (м. Краків, Польща, 2018 р.), Міжнародній конференції «Інформаційні та інноваційні технології у ХХІ столітті» (м. Катовіце, Польща, 2018 р.), 23-тій Міжнародній конференції «Управління реструктуризацією. Розвиток та ефективність в час змін» (м. Криніца-Здруй, Польща, 2018 р.), Міжнародній конференції «Економічний контекст соціальної та екологічної справедливості» (м. Лодзь, Польща, 2019 р.), Міжнародної наукової конференції «Виклики для страхових ринків східної Європи» (м. Краків, Польща, 2019 р.), 18-й Міжнародній науковій конференції «Financial Market institutions and instruments» (м. Люблін, Польща, 2019 р.), 24-тій Міжнародній науковій конференції «Управління реструктуризацією. Інноваційність та конкурентоспроможність в умовах змін» із доповіддю (м. Криніца-Здруй, Польща, 2019 р.), Міжнародній науковій конференції «Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства» (м. Львів, Україна, 2019 р.), Другій Міжнародній науковій конференції «Information and innovation technologies in the XXI century» (м. Катовіце, Польща, 2019 р.), Міжнародній науковій конференції «Фінансово-кредитні системи в умовах зміни ділових циклів» (Київ, Україна, 2019 р.), Міжнародній науковій конференції «Управління ризиками у фінансовому секторі» (м. Львів, Україна, 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства» (Львів, Україна, 2019 р.), Міжнародній науковій конференції «Інноваційні фінансові інструменти у розвитку ринку житла в Польщі» (м. Краків, Польща, 2020 р.), Міжнародній науковій конференції «Виклики перед фінансовим сектором в добу четвертої промислової революції» (м. Краків, Польща, 2020 р.), а також на наукових

семінарах кафедри фінансів Національного університету «Львівська політехніка».

Публікації. За результатами виконаного дослідження опубліковано 48 наукових праць (18 з яких одноосібні), з них: 3 праці у колективних монографіях у співавторстві, 16 статей у наукових фахових виданнях України (з них 6 у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах, в тому числі 1 у виданні з індексацією Web of Science), 1 стаття у іншому виданні України, індексованому у міжнародних наукометричних базах, 2 статті у періодичних виданнях інших держав, індексованих у міжнародних наукометричних базах, та 26 тез доповідей міжнародних науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 12,5 друк. арк., з яких особисто автору належить 8,3 друк. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 167 сторінках. Робота містить 26 таблиць, 18 рисунків, список використаних джерел із 326 найменувань та 4 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено сутність і значення наукової проблеми, сформульовано мету та основні завдання, предмет і об'єкт, теоретичну і методологічну базу дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість дисертаційної роботи, сформовано висновки щодо практичного значення результатів роботи, а також подано особистий внесок здобувача і дані про апробацію результатів дослідження та публікації.

У **першому розділі дисертаційної роботи «Особливості та передумови трансформацій власності»** представлено сутність поняття власності, трансформацій власності та їх значення для національної економіки. У роботі розділяється економічний та юридичний зміст власності. Відносини володіння, користування та розпорядження власністю відокремлено не створюють економічного ефекту, однак, він виникає в процесі трансформацій власності: при зміні форм власності об'єднуються її юридичний та економічний зміст.

У дослідженні показано, як змінюються акценти для суспільства у відносинах власності. Наприклад, в період індустріального розвитку ключовим елементом у структурі власності були засоби виробництва. Перехід до постіндустріального чи інформаційного суспільства додав у структурі власності більше нематеріальних активів (знання, навички, інформацію), які також є об'єктами власності.

Трансформації власності у науковому дослідженні розглядаються як система безперервних відносин з приводу зміни виду (вид господарського утворення чи предмету, який виступає самою власністю), форми (державної, приватної чи колективної), ознак (володіння, користування, розпорядження) та будь-яких властивостей самої власності.

Запропоновано використовувати замість поняття «державна власність» поняття «суспільна власність». Категорії процесів трансформацій власності представлені у табл. 1. Виділено реституцію та деприватизацію як методи зміни форми власності, що мають на меті виправлення юридичних помилок або незаконних дій.

Таблиця 1

Категорії процесів трансформацій власності

Ознаки класифікації категорій власності та її трансформацій	Різновиди власності та форм її трансформації		
1. Форма власності	1.1. Приватна	1.2. Змішана	1.3. Державна
2. Напрями зміни власника	2.1. Від держави до інших власників		2.2. До держави від інших власників
3. Методи зміни форми власності, що мають на меті зміну власника	3.1.1. Роздержавлення (коли держава (муніципальна влада) залишає за собою бажану частку власності) 3.1.2. Приватизація – частковий випадок роздержавлення (повна, 100-процентна передача власності у приватні руки)		3.2.1. Націоналізація-1 (повна або часткова передача власності до держави)
4. Методи зміни форми власності, що мають на меті досягнення вищої ефективності її використання	4.1.1. Денаціоналізація 4.1.2. Реприватизація як повторна приватизація об'єкта власності, приватні власники якого не виконали умов приватизації		4.2.1. Націоналізація-2 (передача частини власності до держави з метою інвестування коштів державного або місцевого бюджету чи позабюджетних фондів)
5. Методи зміни форми власності, що мають на меті виправлення юридичних помилок або незаконних дій	5.1.1. Реституція – повернення приватним власникам незаконно націоналізованих об'єктів		5.2.1. Деприватизація – часткове відновлення чи посилення державного контролю над приватизованими підприємствами

Примітка: запропоновано автором

Методи трансформацій власності поділено за суб'єктами відносин власності, зміною права користування та розпорядження з точки зору векторів трансформацій власності: придбання, укрупнення (злиття, поглинання, кластеризація тощо) або зменшення частки (поділ, денаціоналізація і т.ін.), відчуження, втрати права власності (конфіскація, реквізиція, евікція тощо), взаємодії різних форм власності (концесія, кластеризація т.ін.). Зокрема, якщо одним із суб'єктів є держава, тоді методами трансформацій можуть бути приватизація, націоналізація, реприватизація, денаціоналізація, оренда, концесія, реквізиція, експропріація тощо. В роботі було систематизовано інформацію щодо різних форм трансформацій власності, які стануть елементами матричного підходу, запропонованого у третьому розділі дисертації для економічного оцінювання та державного планування трансформацій власності.

Запропоновано поняття “цикл трансформацій власності”, під яким слід розуміти безперервний процес змін форм власності, що мають тенденцію до

повторюваності в залежності від політичних, соціально-економічних факторів через існування діалектики між політичними змінами та зміною власників, а також впливу нових технологій на циклічний розвиток продуктивних сил. Виявлено, що одним з факторів виникнення більшості економічних циклів є трансформації власності, що стають своєрідним імпульсом до змін задля нового етапу економічного розвитку. Зокрема, матеріальною основою довгих хвиль в економіці є структурне оновлення технологічного способу виробництва, яке може відбуватися як еволюційно, так і революційно. Технологічні революції означають перехід до нових лідируючих технологічних принципів та лідируючих галузей в економіці, які потім поширюються еволюційно. Причиною технологічних революцій стають циклічні хвилі виникнення нових інноваційних продуктів, що в свою чергу, ведуть до циклічного розвитку продуктивних сил. Отже, така залежність може слугувати одним із чинників циклічності трансформаційних процесів власності.

У роботі використовується поняття «продуктивні сили», а не «фактори виробництва», оскільки до складу першого поняття входять не лише матеріальні фактори виробництва, але й духовні. За результатами досліджень зроблено висновок щодо взаємозалежності продуктивних сил та процесів трансформацій власності. Якщо форми власності впливають на розвиток продуктивних сил, з іншого боку, продуктивні сили відіграють важливу роль у розвитку відносин власності. А отже, зміна будь-якої складової продуктивних сил призведе до трансформації власності в майбутньому.

У другому розділі **«Оцінювання та аналізування форм власності на засадах трансформаційного циклу»** розглянуто стан та соціально-економічні наслідки зміни власності в Україні, проаналізовано етапи та суб'єкти трансформацій власності.

Окресливши проблеми проведення перших етапів приватизації, було визначено завдання і уточнено склад етапів приватизації з точки зору сучасного економічного та соціально-політичного стану держави. Виявлено, що у процесі роздержавлення і приватизації в Україні в період масової приватизації (1992–2015 рр.) 28 718 об'єктів змінили державну і 95 008 об'єктів – комунальну форми власності. За цей же період кількість приватизованих об'єктів малої приватизації (груп А та Ж) становила 113 371 од. Також було створено 11 556 акціонерних товариств. Такі результати свідчать про масштабний характер трансформації власності в Україні впродовж даного періоду. Приватизація наступних років і досі проводиться в умовах діджиталізації. Зокрема, мала приватизація (вартість об'єкта до 250 млн. грн.) проводиться виключно через авторизовані електронні майданчики електронної торговельної системи «Prozorro», що дозволяє формувати ринкову ціну на об'єкти приватизації. Загалом приватизація крім корпоратизації, формування та становлення в Україні інституту приватної власності, забезпечила щорічне наповнення державного бюджету від 151,5 млн. грн. у 2015 році (найменше надходження за весь період приватизації у зв'язку з подіями на сході України) до 20699,2 млн. грн. у 2005

році (найбільше надходження від приватизації за рік до державного бюджету України).

Однак, незважаючи на необхідність трансформаційних змін у відносинах власності та ролі цих змін у економічному розвитку країни, можна виділити і негативні соціально-економічні наслідки трансформування власності. Важливо їх проаналізувати з точки зору держави для розроблення інструментарію оцінювання і формування трансформацій власності на державному рівні. До негативних соціально-економічних наслідків трансформування власності з точки зору управління державною власністю та приватизації можна зачислити такі: збиткову діяльність багатьох ключових державних підприємств через неефективне управління особливо в період великої приватизації (значна кількість державних підприємств були ліквідованими без санації ще до приватизації, що негативно відобразилося на наповненні державного бюджету від приватизації державного майна, а також знизило економічний потенціал країни через нереалізовану додану вартість); низькі або негативні фінансові результати державних підприємств відповідно негативно вплинули на початкову вартість державного майна, що готувалося до приватизації, а до 2018 року реалізовувалося виключно на аукціонах; погіршення екологічної ситуації у країні та низька соціальна відповідальність через неякісний екологічний аудит при приватизації; недобросовісне володіння, користування та розпорядження майном, коли після приватизації діючих підприємств проводилися масові звільнення працівників, свідомо погіршувалися результати роботи підприємств з подальшим банкрутством як способу недобросовісної конкуренції; відсутність розвитку високотехнологічного виробництва, низька додана вартість, що обмежує перспективи як для розвитку самого підприємства, так і для регіону та галузі; конфлікт інтересів Фонду державного майна і профільних міністерств, які також є власниками державного майна.

Негативні наслідки трансформацій власності ми бачимо не тільки з точки зору полярності інтересів власників та соціуму, але й з позиції концентрації самої власності внаслідок трансформацій. Проведений аналіз дає підстави вважати, що в Україні за період приватизації сформувалося концентроване володіння власністю, що призводить до утворення прихованих монополій. Серед наслідків трансформацій власності виділено проблеми пов'язані з неефективним управлінням державними підприємствами та відсутністю вчасної їх санації, моніторингу фінансового стану, контролю за приватизованими раніше об'єктами. Також з позиції неконтрольованої концентрації можна виділити проблему нагромадження власності не лише в частині володіння, але й розпорядження, пов'язаного з поширеною практикою довірчого управління та труднощами виявлення кінцевих бенефіціарів. У роботі було проаналізовано діючу методику оцінювання концентрації капіталу, яка використовується Антимонопольним Комітетом України, в якій виявлено ряд недоліків. Зокрема враховується частка суб'єктів господарювання на ринку та обсягу товарів чи послуг, які виготовляє чи надає учасник ринку без аналізування трансформацій власності з точки зору розпорядження. Такий підхід дає підстави вважати, що

монополізація деяких галузей не відображається у звітах Антимонопольного комітету.

На прикладі банківської системи України представлено, що монополічне становище державних банків може нести негативні наслідки для економічного розвитку країни. Зокрема, у табл. 2 бачимо, що з 2012 по 2019 роки спостерігалось підвищення рівня концентрації капіталу, що спонукало банківську систему виконувати, в першу чергу, фіскальні функції, а не власні, а це спричинило, в свою чергу, виникнення ефекту витіснення в контексті запозичень України.

Таблиця 2

Динаміка індексів концентрації найбільших банків України за активами, зобов'язаннями та капіталом за 2012-2019 рр.

Періоди	Індекси концентрації								
	За активами, %			За зобов'язаннями, %			За капіталом, %		
	$C_r(3)$	$C_r(5)$	$C_r(10)$	$C_r(3)$	$C_r(5)$	$C_r(10)$	$C_r(3)$	$C_r(5)$	$C_r(10)$
01.01.2012	27,84	34,95	52,71	26,93	34,74	52,62	30,55	35,16	46,78
01.01.2013	29,95	35,16	52,8	27,14	36,01	52,81	31,86	36,14	56,85
01.01.2014	30,26	36,81	53,12	30,52	36,78	54,18	31,45	38,71	56,91
01.01.2015	30,72	38,58	53,37	31,16	38,61	54,31	33,56	39,34	58,32
01.01.2016	32,28	39,41	54,18	32,18	39,16	56,11	34,12	41,61	58,65
01.01.2017	34,83	40,01	55,65	34,25	40,71	56,81	34,76	46,18	61,12
01.01.2018	35,41	43,18	57,12	36,12	42,56	58,13	37,16	47,34	63,96
01.01.2019	36,12	43,64	59,41	37,18	43,81	59,41	39,91	49,12	64,18

Примітка¹: розраховано автором

Примітка²: $C_r(3)$, $C_r(5)$, $C_r(10)$ – індекси концентрації за активами, зобов'язаннями та капіталом відповідно трьох, п'яти, десяти найбільших банків України.

Згідно аналітичних даних, НБУ та банки, в тому числі державні, є головними покупцями ОВДП в Україні. Враховуючи, що банківська система є провідною ланкою фінансової системи України та головним кредитором приватного сектору в національній економіці, можна стверджувати про потенційне скорочення обсягів банківського кредитування. Однак, в Україні сформувалася державна монополія в банківському секторі, тому з огляду на боргову політику, банки перестають виконувати важливу роль кредитування та підтримки інвестиційних процесів в приватному секторі, стаючи заручниками фіскальної політики, що підтверджує ефект витіснення.

Аналізується участь держави в трансформаційних процесах щодо власності. Державне оцінювання та планування трансформацій власності розглядається з позиції забезпечення сприятливої інфраструктури для всіх учасників трансформацій власності. Розглядається діюча система управління трансформацій власності. Виділяється значення державної власності для потенціалу розвитку країни, принципи управління державною власністю. Пропонуються альтернативні приватизації форми трансформацій власності, такі як концесія, оренда. Зокрема, концесія дає можливість взаємодії державного та приватного секторів, в результаті чого, вигоду отримують не тільки держава чи місцева влада (збереження об'єкта концесії у державній власності, вплив на стратегію розвитку об'єкта концесії, поповнення бюджету за рахунок

концесійних платежів) як концесіодавець, та інвестор (право користування державним майном на довгостроковий період, отримання прибутку від управління об'єктом концесії тощо), але й суспільство у вигляді підвищення якості наданих послуг.

У роботі власність розглядається з позиції важливості оцінювання змін та їх динаміки щодо володіння користування та розпорядження власністю в контексті тенденцій економіки спільного споживання (економіки спільної участі, sharing economy), при якій формуються умови, коли вирішальну роль для покращення економічного ефекту, який може забезпечити використання благ, які надає власність, відіграє не так володіння нею, як можливість користування.

У третьому розділі **«Інструментарій оцінювання і планування трансформацій власності»** розглядається інструментарій оцінювання та планування трансформацій власності з точки зору врахування соціально-економічних наслідків таких трансформацій. Удосконалено систему оцінювання стану власності та результатів її трансформацій, яка включає пропозицію щодо створення Єдиного реєстру власності України, який базується на основі матричного підходу. Виявлено, що важливим аспектом у діяльності державних органів влади, що здійснюють управління у сфері державних корпоративних прав, є створення передумов для прозорого оцінювання власності, що вимагає формування єдиної бази оцінювання, задля чого пропонується створення Єдиного реєстру власності, зображеного на рис. 1.

Рис. 1. Єдиний реєстр власності у системі державного управління власністю та контролю: ЄДРПОУ – Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України; ФДМУ – Фонд державного майна України

Примітка: запропоновано автором

Створення Єдиного реєстру власності як основи для використання інструментарію оцінювання, планування та контролю трансформаційних процесів різних форм власності, дозволило б краще відслідковувати трансформації власності не лише в аспекті володіння, але й користування та розпорядження. Пропонований у дисертації Єдиний реєстр власності, зміг би допомогти формалізувати та оцінювати процес трансформацій власності в динаміці. Такий інструмент оцінювання, державного планування та контролю за корпоративними правами може стати складовою частиною загальнодержавної системи управління державною власністю. Припускаємо, що формування та використання Єдиного реєстру власності мало б принести певні результати, відображені у табл. 3.

Таблиця 3

Очікувані результати від використання Єдиного реєстру власності в Україні

Результати використання Єдиного реєстру власності		
Органи державного управління	Етапи управління корпоративними правами	
	До приватизації	Після приватизації
Фонд державного майна України	<ul style="list-style-type: none"> - оцінювання динаміки фінансових результатів державних підприємств та тих, які готуються до приватизації; - визначення доцільності санації державних підприємств; - порівняння вартості підприємства, доцільність приватизації якого розглядається з вартістю компаній галузі. 	<ul style="list-style-type: none"> - оцінювання динаміки фінансових результатів, ринкової вартості, доданої вартості підприємства після приватизації.
Антимонопольний комітет	<ul style="list-style-type: none"> - оцінювання та контроль за динамікою концентрації власності у різних секторах економіки; - виявлення попереджувальних сигналів недружніх поглинань через матричний підхід трансформацій власності, що пропонується застосовувати у Єдиному реєстрі власності. 	
Державна служба фінансового моніторингу	<ul style="list-style-type: none"> - прозора історія бенефіціарної власності. 	
Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства	<ul style="list-style-type: none"> - оцінювання динаміки фінансових результатів підприємств з державними корпоративними правами; - виявлення галузевих диспропорцій. 	

Примітка: розроблено автором

Узагальнено, що однією з проблем нагромадження власності не лише в частині володіння, але й розпорядження, є проблема, пов'язана з поширеною практикою довірчого управління. Внаслідок цього формуються приховані монополії. Це підтверджує необхідність розглядати власність та її трансформацію з позиції трьох складових права власності.

Запропоновано модель оцінювання трансформацій власності через виділення матриць ознак права власності: володіння, користування та розпорядження. При формуванні матричної моделі оцінювання трансформацій власності кожен з елементів матриці характеризується конкретними показниками: вартістю майна, активів, доходом від реалізації товарів, робіт,

послуг тощо. Якщо i -тий власник володіє, користується і розпоряджається j об'єктами, то це можна охарактеризувати трьома показниками: володіння B_{ij} – відображає вартість майна; користування K_{ij} – відображає потенційний дохід, який може отримати власник внаслідок користування об'єктом; розпорядження P_{ij} – відображає дохід, який може отримати власник внаслідок розпорядження об'єктом (продаж його чи його частини, здача в оренду, частка доходу згідно угоди довірчого управління та ін.). Акумулюючи дані в Єдиному реєстрі, відносини власності можна відображати за допомогою матриць даних, звівши всі результати трансформацій щодо володіння, користування та розпорядження майном до однакової системи виміру кожним суб'єктом відносин власності у систему матриць.

Якщо i -тий власник володіє, користується і розпоряджається j -об'єктами, то, відповідно, охарактеризувати це можна так:

$$\begin{pmatrix} B_{i1}, & K_{i1}, & P_{i1} \\ B_{i2}, & K_{i2}, & P_{i2} \\ \dots & \dots & \dots \\ B_{ij}, & K_{ij}, & P_{ij} \end{pmatrix} \quad (1)$$

Передбачено, що номеру (j) горизонтальних компонентів матриць відповідатиме окремий вид власності згідно встановленого реєстром класифікатора (зокрема, 1 - земля; 2 – житлова нерухомість; 3 – комерційні будівлі та споруди; 4 - промислові споруди тощо). Очевидно, що деякими об'єктами власник може тільки володіти ($B_{ij}, 0, 0$) при оренді для власника, реєстрації, реприватизації; тільки користуватися ($0, K_{ij}, 0$) при лізингу, концесії) або тільки розпоряджатися ($0, 0, P_{ij}$) за умови довірчого управління, емфітевзису. У такому випадку, на місці показників, що мали б відображати вартістю майна, активів, слід в матриці ставити 0 .

Можливі різні комбінації матриць, адже власністю можна не володіти, але користуватися та розпоряджатися ($0, K_{ij}, P_{ij}$), наприклад, якщо мова йде про віндикацію для власника чи секвестрація для органів державного управління; володіти, не користуватися, проте розпоряджатися ($B_{ij}, 0, P_{ij}$) для орендодавця, лізингодавця тощо. Відповідно, відображаючи таким чином структуру власності кожного суб'єкта господарювання, ми отримуємо можливість слідкувати за динамікою трансформацій власності, зокрема у частині діяльності афілійованих осіб, обмеження доступу до інформації про кінцевого бенефіціара, що дозволить уникнути неконтрольованої концентрації власності через довірче управління. Набуття права на нову власність, права на користування нею, злиття, поглинання, об'єднання та інші форми трансформацій власності можуть відображатися за допомогою додавання матриць учасників трансформацій власності.

Якщо, для прикладу, відбувається злиття двох підприємств, і у власності першого є земельна ділянка (B_{11}, K_{11}, P_{11}), на якій побудовані комерційні будівлі (B_{13}, K_{13}, P_{13}) та промислові споруди (B_{14}, K_{14}, P_{14}), які не обтяжені в судах і власник користується та розпоряджається ними, а друге підприємство сплачує рентну плату за земельну ділянку ($0, K_{21}, 0$), володіє житловою

нерухомістю (V_{22}, K_{22}, P_{22}) , а також орендує комерційну нерухомість $(0, K_{23}, 0)$, тоді злиття власності у даному випадку можна відобразити як суму двох матриць структури власності кожного суб'єкта господарювання за допомогою економічних показників: вартості майна, активів, доходів від ведення господарської діяльності тощо. Таким чином,

$$\begin{pmatrix} V_{11} & K_{11} & P_{11} \\ 0 & 0 & 0 \\ V_{13} & K_{13} & P_{13} \\ V_{14} & K_{14} & P_{14} \end{pmatrix} + \begin{pmatrix} 0 & K_{21} & 0 \\ V_{22} & K_{22} & P_{22} \\ 0 & K_{23} & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} V_{11} & (K_{11} + K_{21}) & P_{11} \\ V_{22} & K_{22} & P_{22} \\ V_{13} & (K_{13} + K_{23}) & P_{13} \\ V_{14} & K_{14} & P_{14} \end{pmatrix} \quad (2)$$

де V_{11} - вартість земельної ділянки, якою володіє перше підприємство; K_{11} - дохід, який отримує перше підприємство внаслідок користування земельною ділянкою; P_{11} - дохід, який може отримати перший власник внаслідок продажу земельної ділянки; V_{13} - вартість комерційної будівлі, якою володіє перше підприємство; K_{13} – доходи першого власника від користування комерційною будівлею; P_{13} - дохід, який може отримати перший власник внаслідок продажу комерційної нерухомості; V_{14} - вартість промислової споруди, якою володіє перше підприємство; K_{14} – доходи, які отримує перший власник внаслідок користування промисловою спорудою; P_{14} - дохід, який може отримати перший власник внаслідок продажу промислової споруди; K_{21} - доходи, які отримує друге підприємство внаслідок користування земельною ділянкою; V_{22} - вартість житлової нерухомості, якою володіє друге підприємство; K_{22} - доходи, які отримує друге підприємство внаслідок користування об'єктом нерухомості; P_{22} - доходи, які може отримати перший власник внаслідок продажу житлової нерухомості; K_{23} – доходи, які отримує друге підприємство внаслідок користування, взятого в оренду об'єкта комерційної нерухомості.

Матричний підхід корисний, в першу чергу, з точки зору відслідковування динаміки структури кожного елемента права власності відокремлено: володіння, користування, розпорядження. Матриця як система не може дати нам єдиного значення. Можна знати загальне значення кожного з елементів, що характеризують власність для будь-якого суб'єкта господарювання. Однак, цінність такого матричного підходу у реєстрах в тому, що він дозволяє подивитися на власність та її трансформації комплексно. Запропоновано, що матричний підхід оцінювання трансформацій власності буде використовуватись Загальним реєстром власності, що дасть можливість прослідкувати додаткові можливості щодо трансформацій власності, що надає інститут довірчого управління, який ускладнює інформаційну базу про кінцевих бенефіціарних власників діючих реєстрів власності.

Для удосконалення системи індикаторів попередження та оцінювання трансформацій власності пропонується запровадження фондового індексу UPA (Ukrainian Public Assets), сформованого на основі біржового списку з підприємств з істотною частою участі держави, акції яких перебувають у вільному обігу на фондових біржах. Використання даного індексу призначене, перш за все, для Фонду державного майна, інвестиційних радників, призначених Фондом державного майна для об'єктів великої приватизації в момент прийняття рішення щодо доцільності приватизації державних підприємств при

оцінюванні їхньої вартості, зокрема, визначенні динаміки цін акцій підприємств з державною часткою та порівнянні темпів росту індексу UPA з темпами росту вартості підприємств, що готуються до приватизації. Адже однією з основних причин негативних соціально-економічних наслідків приватизації минулих періодів є недооцінена власність.

Запропонований Індекс фондового ринку UPA може використовуватися для оцінювання доцільності відчуження державного майна, контролю за його управлінням, що базується на визначенні динаміки вартості державних корпоративних прав. Визначати його пропонуємо за формулою:

$$\text{Index UPA} = k_n * \text{Index UPA}_1 * \frac{K_n}{K_1} \quad (3)$$

де K_1 – сумарна ринкова капіталізація цінних паперів на початок періоду, тис. грн.;

K_n – сумарна ринкова капіталізація цінних паперів на момент розрахунку індексу, тис. грн.;

Index UPA_1 – індекс на початкову дату;

k_n – корегуючий коефіцієнт, частка од.

Для корегуючого коефіцієнта пропонується така форма розрахунку:

$$k_n = \frac{K_n}{K'_n} \quad (4)$$

де K'_n – сумарна ринкова капіталізація, розрахована із змінами цін акцій або коефіцієнту free-float, тис. грн.

Застосування запропонованого індексу відповідно до зазначених вище цілей має прямий вплив на об'єкти трансформацій власності та непрямий вплив на фінансову інфраструктуру зокрема. Прямий вплив дає можливість відповідним державним органам влади здійснювати конкретні вказівки до дій відповідно до державної політики щодо управління державною власністю, до стандартів проведення приватизації тощо. Вплив на економічну інфраструктуру створить передумови для пожвавлення фондовому ринку, у відносинах з потенційними вітчизняними та іноземними інвесторами. Індекс UPA виконуватиме функцію діагностичну, а саме, дає змогу інвесторам і торговцям простежувати тенденції зміни капіталізації та участі на ринку підприємств з державною власністю, а також індикативну – як орієнтир стосовно прийняття рішення щодо приватизації чи реприватизації.

Запропонована на рис. 2 послідовність планування трансформацій власності на державному рівні з використанням результатів попереднього та проміжного оцінювання доцільності трансформацій. Запропонований у роботі Загальний реєстр власності передбачає подання інформації про майнові відносини у їх динаміці не лише з врахуванням права володіння, але й користування та розпорядження, що дозволяє охопити інформацію про кінцевих бенефіціарів, яка раніше не завжди була доступною. Передбачено, що даний Реєстр повинен формуватися Міністерством юстиції України. Хронологія трансформацій власності зможе фіксуватися з моменту реєстрації юридичних осіб та присвоєння коду ЄДРПОУ і отримання фізичними особами ідентифікаційного коду.

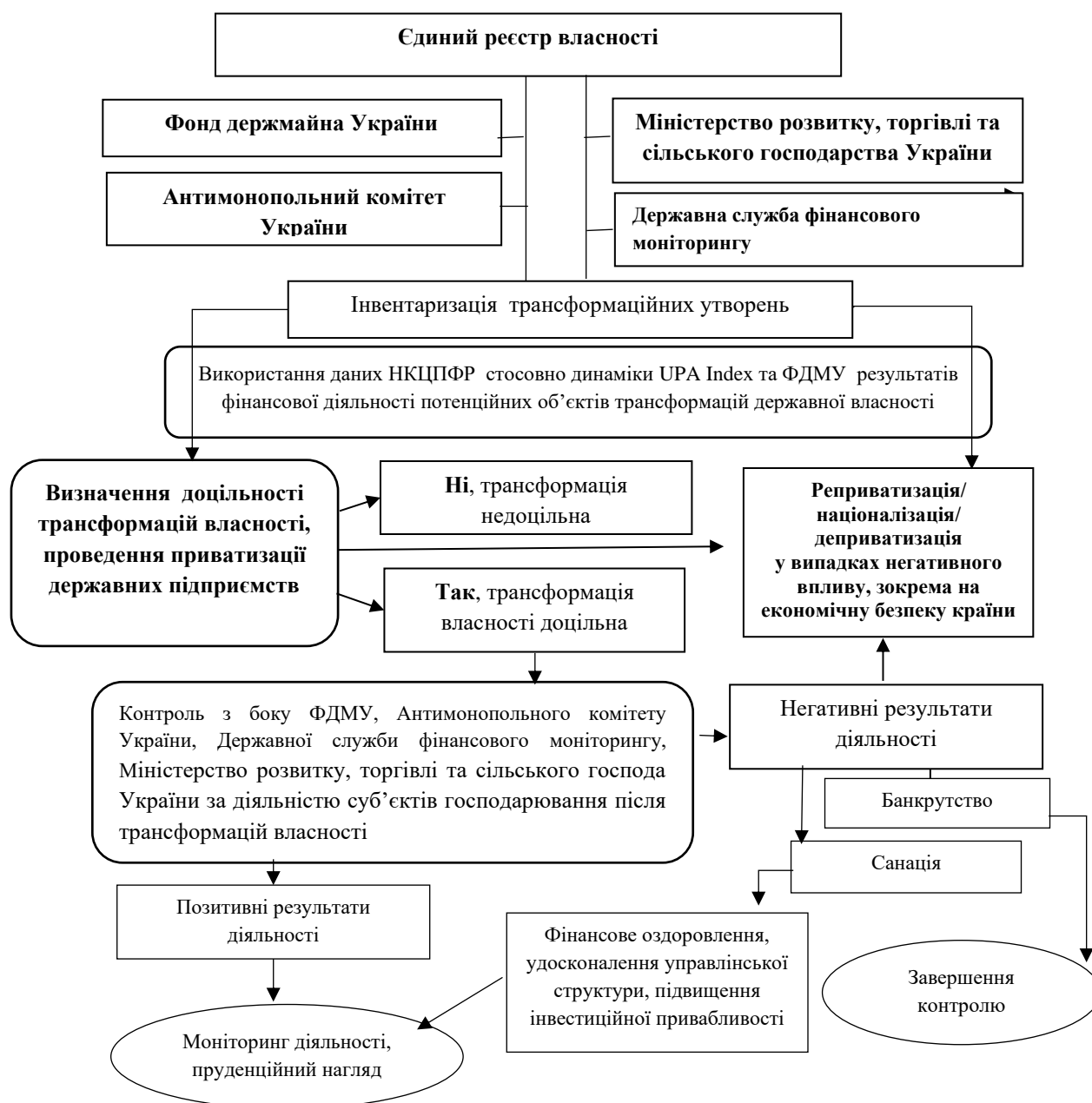

Рис. 2. Послідовність планування трансформацій власності на державному рівні з використанням результатів оцінювання доцільності трансформацій

Примітка: власна розробка автора

Інформація Реєстру буде доступною державним органам влади, які беруть участь в процесі планування, розпорядження, контролю та оцінювання зміни всіх форм власності з точки зору державного управління. Очікуються позитивні результати від використання Єдиного реєстру власності.

Запропоновано, що планування трансформацій власності повинно здійснюватися Фондом держмайна України, Антимонопольним комітетом України, Міністерством розвитку, торгівлі та сільського господарства України та Державною службою фінансового моніторингу, кожен з яких, відповідно до стратегії розвитку країни та використовуючи акумульовані дані Єдиного реєстру

власності, сформовані матричним методом, здійснює комплексне оцінювання та державне планування трансформацій власності.

Зміна власності оцінюється також з точки зору міграції капіталу. Для цього проведено дослідження розподілу капіталу за регіонами України з використанням індексу промислового виробництва (ІПВ). ІПВ відображає динаміку фізичного обсягу (в цінах базового року) продукції промисловості. Індекс промислового виробництва відображає зміни в динаміці кон'юнктури в цінах базового року. Він дає можливість оцінити зміни в обсязі виробництва як всієї промисловості, так і окремих галузей та регіонів. Оцінювання трансформацій власності на основі індексу промислового виробництва (ІПВ) надає можливість оцінювати міграцію капіталу, тобто отримується оцінка у просторовому вимірі. Таке оцінювання має певне значення для регіональних органів управління, оскільки відображає тенденції зростання чи зменшення потенціалу власності відносно потенціалу розвитку громад. На підставі такого оцінювання пропонується вивчати процеси переміщення капіталу, що є актуальним у зв'язку з процесами міграції населення в періоди економічних та політичних криз.

ВИСНОВКИ

У роботі було здійснено методологічне та методико-прикладне вирішення завдання щодо економічного оцінювання та державного планування трансформацій власності. Основні висновки з виконаного дослідження полягають у такому:

1. Запропоновано використовувати замість поняття «державна власність» поняття «суспільна власність». Категорії процесів трансформації власності доповнені методами зміни форми власності, що мають на меті досягнення вищої ефективності її використання; методами зміни форми власності, що мають на меті виправлення юридичних помилок або незаконних дій.

2. Удосконалено підхід до визначення процесу трансформацій власності. Власність розглядається як економічна категорія, що передбачає різний соціально-економічний ефект як від володіння нею, так і від користування та розпорядження. У зв'язку з цим, підхід до визначення процесу трансформацій власності з метою його оцінювання та планування також передбачає врахування не лише факту володіння, але й користування та розпорядження. Тому трансформації власності розглядаються як система безперервних відносин з приводу зміни виду (вид господарського утворення чи предмету, який виступає самою власністю), форми (державної, приватної чи колективної), ознак (володіння, користування, розпорядження) та будь-яких властивостей самої власності.

3. Запропоновано матричну модель оцінювання трансформацій власності, яка враховує, що процес трансформацій власності залежить від зміни всіх складових права власності: права володіння (відображає ринкову вартість майна), права користування (відображає потенційну вигоду, яку можна отримати внаслідок користування об'єктом і є особливо актуальним в добу економіки

спільного користування) та права розпорядження (відображає потенційні доходи, які може отримати власник внаслідок будь-яких операцій з об'єктом, пов'язаних з розпорядженням ним: продаж його чи частини, здача в оренду та ін.). Зміна будь-якої з цих складових призводить до зміни економічного результату від самого об'єкта власності і, відповідно, є причиною трансформації. Можемо припустити, що складові трансформацій власності постійно змінюються, адже власник завжди буде шукати оптимальне рішення для оптимізації майнових відносин. Саме тому вважаємо, що зміна будь-якої складової права власності: володіння, користування чи розпорядження, призводить до трансформацій власності, яку розглядаємо з позиції не лише володіння. Такий підхід дасть можливість формування цілих матриць трансформацій власності, які дозволяти б відслідковувати не лише операції зміни самого власника як у діючих реєстрах, але й інших операцій, пов'язаних з користуванням та розпорядженням.

4. Розвинуто засади трактування трансформацій власності, згідно яких трансформаційні процеси власності відбуваються циклічно. Зокрема, визначено таке поняття як «цикл трансформацій власності», під яким слід розуміти низку змін форм власності, що мають історичну тенденцію до повторювання під впливом політичного фактору у зв'язку з постійною безперервною діалектикою між політичними змінами та зміною власників, а також впливом нових технологій на розвиток виробничих засобів.

5. Удосконалено систему оцінювання наслідків трансформацій власності з метою подальшого планування за допомогою Єдиного реєстру власності. Виявлена в процесі дослідження суттєва концентрація ринку у різних секторах економіки, зокрема, на фінансовому ринку, свідчить про недосконалість оцінювання державних структур власності з точки зору схильності до створення прихованих монополій. Тому запропоновано систему оцінювання наслідків трансформацій власності, що включає в себе Єдиний реєстр власності, який передбачає збір даних щодо майнових трансформацій на основі матричного підходу оцінювання трансформацій власності та акумулюватиме всю необхідну інформацію з інших реєстрів та групуватиме її в матриці з врахуванням ознак володіння, користування та розпорядження.

6. Удосконалено систему індикаторів попередження та планування трансформації власності, яка доповнена запропонованим Індексом фондового ринку УРА, що може використовуватися для оцінювання доцільності відчуження державного майна, контролю за його управлінням та базується на визначенні динаміки вартості державних корпоративних прав.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації

1.1. Монографії

1. O. Pozniakova & P. Horyslavets, 2020. Alternative ways of forming of financial resources of stateowned enterprises. *Modern technologies in the development of economy and human well-being*: Katowice, Poland: Publishing

House of University of Technology, p. 92-100. (Особистий внесок автора: запропоновано використовувати особливий вид місцевих зборів як альтернативного джерела формування фінансових ресурсів державних підприємств).

2. Pozniakova, O. i Kosovska, Y., 2016. Оцінювання вартості підприємств нафтопереробної галузі в умовах антикризового управління. (Wyceny przedsiębiorstw przemysłu naftowego w zakresie zarządzania kryzysowego). *Rahunkowość i finansowanie MŚP a wyzwania wspólczesnej gospodarki*. P. 244-251. (Особистий внесок автора: запропоновано використовувати метод мультиплікаторів для визначення вартості підприємств нафтопереробної галузі).
3. Познякова, О. І., та Алексеев, І. В., 2010. Трансформування власності: основні процеси та категорії. В: В.С. Пономаренко, ред. *Социально-экономическое развитие Украины и ее регионов: проблемы науки и практики*: ИД «ИНЖЕК», с. 9-29. (Особистий внесок автора: запропоновано типологію видів трансформацій власності).

1.2. Наукові праці, опубліковані у наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз

4. Pozniakova*, O., 2020. Improvement of the methodology for the property registry formation as a tool preventing the development of hidden monopolies. *Technology audit and production reserves*, 3(4 (53)), с. 45-48. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus International*).
5. Познякова*, О., Добош, Н. та Кльоба, Л., 2020. Інституційні інновації в регулюванні фінансового ринку в Україні в контексті покращення захисту прав споживачів фінансових послуг. *Інтернаука*, 6, с. 127-136. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus International*). (Особистий внесок автора: запропоновано діджиталізовану систему державного регулювання спірних відносин споживачів та надавачів фінансових послуг різних форм власності).
6. Познякова*, О. І. та Бонецький, О. О., 2019. Концентрація страхового ринку non-life України. *Інтернаука. Серія «Економічні науки»*, 7, с. 117-121. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus International*). (Особистий внесок автора: досліджено схильність страхового ринку до формування прихованих монополій через визначення концентрації страхового ринку України).
7. Познякова*, О. та Добош, Н., 2020. Development of digitalization mechanism of Institute of financial ombudsman on the example of Ukraine. *Technology audit and production reserves*, 6 (4 (56)), с. 54-59. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus International*). (Особистий внесок автора: розроблено механізм діджиталізації інституту фінансового омбудсмена в питанні врегулювання та попередження спорів, в тому числі майнових відносин споживачів та надавачів фінансових послуг різних форм власності.)
8. Познякова*, О. І., Чубка, О. М. та Ярошевич, Н. Б., 2018. Проблеми використання ринкового підходу до оцінки вартості підприємства в Україні. *Інфраструктура ринку*, 24, с. 380-384. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus International*). (Особистий внесок автора: запропоновано використання ринкового підходу до оцінювання вартості підприємства в Україні в умовах підготовки підприємств до приватизації).

---

* Видання одночасно належить до наукових видань, які включені до міжнародних наукометричних баз даних

9. Познякова, О. І. та Алексєєв, І. В., 2014. Формування системи показників доцільності приватизації (реприватизації) як соціально-економічного проекту. *Економіка Криму*, 3, с. 37-43. (Особистий внесок автора: запропоновано систему показників доцільності приватизації (реприватизації) підприємств).
10. Познякова, О. І. та Алексєєв, І. В., 2010. Циклическі закономірності в трансформації власності. *Бизнес Інформ*, 5 (1), с. 8-11. (Особистий внесок автора: виявлення циклічності зміни форм власності та пливу трансформування власності на тривалість економічного циклу).
11. Познякова, О. І., 2010. Кластери як результат трансформації власності в системі інноваційних структур. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 668: Проблеми економіки та управління, с. 135-142.
12. Познякова, О. І., 2008. Недружні поглинання в системі перерозподілу власності. *Науковий вісник НЛТУ України*, 18 (5), с.175-181.
13. Познякова, О. І. та Алексєєв, І. В., 2006. Співвідношення «приватного» і «публічного» у відносинах власності. *Вісник Львівської державної фінансової академії*, 9, с. 337-345. (Особистий внесок автора: розглянуто державну власність з точки зору публічного володіння, користування та розпорядження).
14. Познякова, О., 2006. Форма власності як фактор маркетингу суб'єктів господарювання. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Серія «Логістика»*, 552, с. 121-126.
15. Познякова, О. та Алексєєв, І., 2006. Трансформація власності: історичний аспект. *Регіональна економіка*, 2, с. 5-25. (Особистий внесок автора: розглянуто трансформування власності в історичній динаміці та виявлено циклічну закономірність зміни частки державної та приватної власності в залежності від стадії економічного циклу).
16. Познякова, О. І. та Алексєєв, І. В., 2006. Банківська система і процес трансформації власності. *Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Євроінтеграційний курс України: фінансовий вимір*, 3 (1), с. 79-85. (Особистий внесок автора: розглянуто вплив банківської системи на процес трансформації власності).
17. Познякова, О. І. та Алексєєв, І. В., 2005. Категорії і процеси трансформації власності в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 533: Проблеми економіки та управління, с. 12 - 17. (Особистий внесок автора: розглянуто основні категорії та виділено процеси трансформацій власності).
18. Познякова, О. І. та Алексєєв, І. В., 2004. Необхідність державного управління інвестиційним процесом в Україні. *Вісник Дніпропетровського національного університету*, том IV, с.1216-1223. (Особистий внесок автора: розглянуто роль держави в період криз та економічного спаду та державне регулювання трансформацій власності як інструменту впливу на тривалість економічного циклу).

1.3. Публікація у науковому фаховому виданні України, індексованому у накометричній базі Web of Science

19. Синютка, Н. Г., Побурко, О. Я. та Познякова, О. І., 2020. Дивергенція фіскального простору України: ризики боргового виснаження. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*, 4 (35), с. 335-346. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Web of Science, Index Copernicus International*). (Особистий внесок автора: виявлено ризики зростання державного боргу, який при значній концентрації та схильності до державних монополій може призвести до боргового виснаження).

1.4. Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав

20. Pozniakova*, O., Kondrat, I. & Chervinska, O., 2019. The Impact of Public Debt on Economic Growth in Ukraine. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio H–Oeconomia*, 53 (4), s. 91-100. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus International*). (Особистий внесок автора: виявлено негативний вплив концентрації банківського сектора України та формування державної монополії у банківському секторі на економічний розвиток країни).
21. Pozniakova, O. & Alyeksyeyev, I., 2018. Transformation of ownership of the banking system in Poland and Ukraine: problems and prospects. *Financial Sciences. Nauki o Finansach*, 23 (1), s. 33–48. (Особистий внесок автора: розглянуто методи концентрація банківського сектору України за рядом показників як превентивний спосіб виявлення прихованих монополій).

1.5. Публікація у іншому науковому виданні України, що входить до міжнародних наукометричних баз

22. Познякова, О. І. та Вільгард, М. Р., 2016. Проблеми та перспективи розміщення цінних паперів українських компаній на Варшавській фондовій біржі. *Молодий вчений*, 4 (31), с. 160-164. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus International*). (Особистий внесок автора: запропоновано залучення проміжного етапу проведення первинного розміщення акцій українських підприємств, зокрема державної власності до виходу на міжнародні фондові ринки).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

23. Познякова, О. та Мацьків, О., 2020. Удосконалення бізнес-процесів підприємств в умовах діджиталізації. *Тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Управління інноваційним процесом в Україні: розвиток співпраці»*. Львів, Україна, 18-20 Червень 2020. Львів: Видавництво Львівської політехніки. (Особистий внесок автора: розглянуто на прикладі системи «Prozorro» ефективність діджиталізації при управлінні трансформацій власності в епоху економіки спільного користування).
24. Pozniakova, O. & Kondrat, I., 2020. Wpływ długu publicznego Ukrainy na potencjał wzrostu gospodarczego. *Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, Україна, 8 Жовтень 2020. (Особистий внесок автора: виявлено ефект витіснення кредитних можливостей Господарських структур на

* Видання одночасно належить до наукових видань, які включені до міжнародних наукометричних баз даних

користь державних потреб, пов'язаних з видатковою частиною бюджету у зв'язку з надмірною концентрацією державної власності у банківському секторі України).

25. Pozniakova, O. I. & Chubka, O. M., 2019. Real estate investment trust as a mechanism of collective property investment. *Information and Innovation Technologies in the XXI Century : Proceedings of the 2 International Scientific Conference*. Katowice, Poland, 23-24 Вересень 2019. Katowice: Katowice WST. (Особистий внесок автора: розглянуто інвестиційні фонди нерухомості як інструмент зміни форм власності, зокрема при відчуженні державної власності).
26. Познякова, О. І. та Митка, Ю. І., 2019. Особливості розвитку ОВДП в Україні. *Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, Україна, 18–19 Квітень 2019. (Особистий внесок автора: розглянуто негативну тенденцію заміни корпоратизації українських підприємств на фондовому ринку забезпеченням виконання фіскальних зобов'язань держави).
27. Познякова, О., Шимла, В. та Колегович, К., 2019. Ефект витіснення в контексті політики внутрішніх запозичень України. *Фінансово-кредитні системи в умовах зміни ділових циклів: тези доповідей міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Київ, Україна, 15 Травень 2019. (Особистий внесок автора: розглянуто негативну тенденцію зменшення кредитування реального сектора економіки через монопольне становище держави у банківському секторі економіки).
28. Pozniakova, O. I., 2018. Endowment funds as a source of funding for higher education. *Information and Innovation Technologies in the XXI Century: Proceedings of the 2 International Scientific Conference*. Katowice, Poland, 20-22 September 2018. Katowice: KatowiceWST.
29. Познякова, О. та Пістун, Х., 2017. Фондові індекси як індикатори економічних трансформацій в Україні. *Економіка, фінанси, облік, маркетинг та менеджмент в Україні та за кордоном: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Полтава, Україна, 20 Жовтень 2017. (Особистий внесок автора: розглянуто роль фондових індексів в системі оцінювання структурних зрушень в економіці країни).
30. Познякова, О. І., 2017. Проблеми розвитку торгівлі ф'ючерсними угодами в Україні. *Вісімнадцяті економіко-правові дискусії (економічне спрямування): матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Львів, Україна, 30 Травень 2017.
31. Познякова, О. І., 2016. Роль фондових індексів України в системі оцінювання та державного управління власністю. *Фінанси, банківництво, страхування: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених*. Львів, Україна, 22–23 Вересень 2016. Львів: Видавництво Львівської політехніки.
32. Познякова, О. І., 2015. Вплив концентрації капіталу на конкурентоздатність країни. *Актуальні питання економічних наук: збірник матеріалів VIII міжнародної науково-практичної конференції*. Запоріжжя, Україна, 9-10 Жовтень 2015. Запоріжжя: ГО «СІЕУ».

33. Познякова, О. І., 2014. Види та методи недружніх поглинань в системі трансформування власності України та шляхи їх попередження. *Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення: Матеріали Міжнародної інтернет-конференції молодих вчених*. Львів, Україна, 11-12 Квітень 2014. Львів: НУ«ЛП».
34. Познякова, О. І., 2013. Особливості оцінки вартості підприємства при зміні форм власності. *Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні: Матеріали ІХ науково-практичної конференції*. Львів, Україна, 15-20 Квітень 2013. Львів: ЗУКЦ.
35. Pozniakova, O. & Dubyk, K., 2013. Social Enterprise in Ukraine. *Economics & Management: Proceedings of the 3rd International Conference of Young Scientists EM-2013*. Lviv, Ukraine, 21-23 November 2013. Lviv: Lviv Polytechnic Publichnic House. (Особистий внесок автора: розглянуто соціальне підприємництво як особливий вид поєднання різних форм власності з наголосом на спільне користування).
36. Познякова, О. І., 2013. Рейдерство як різновид процесу поглинань у системі перерозподілу власності. *Актуальні проблеми кібернетики та економічної безпеки: Матеріали Міжнародної конференції*. Харків, Україна, 22-24 Квітень 2013. Харків: ХНУРЕ.
37. Познякова, О. І., 2012. Концесії як альтернатива приватизації. *Маркетинг та логістика в системі менеджменту: Тези доповідей ІХ Міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, Україна, 8-10 Листопад 2012. Львів: Видавництво Львівської політехніки.
38. Познякова, О. І., 2010. Принципи управління державною власністю в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні: V Міжвузівська науково-технічна конференція науково-педагогічних працівників*. Львів, Україна, Березень 2010.
39. Познякова, О. І. та Алексеєв, І. В., 2010. Взаємозалежність відносин власності і стану розвитку продуктивних сил. *Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції*. Харків, Україна, 27-28 Травень 2010. Х.: ВД «ІНЖЕК». (Особистий внесок автора: виявлення взаємного впливу відносин власності та інноваційної складової трансформації засобів виробництва).
40. Познякова, О. І. та Алексеєв, І. В., 2007. Етапи приватизація та її наслідки для машинобудування України. *Управління у сфері фінансів, страхування та кредиту: Всеукраїнська науково-практична конференція*. Львів, Україна, 8-10 Листопад 2007. (Особистий внесок автора: визначення основних етапів приватизації в Україні та її наслідків для машинобудування).
41. Познякова, О. І., 2006. Місце банків у процесі трансформування власності. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 45 річниці Полтавського університету споживчої кооперації України*. Полтава, Україна, 10-12 Травень 2006.

42. Pozniakova, O., 2006. The state government of investment process in Ukraine. *Rozwój miast I regionów w procesie integracji europejskiej*. Łódź, Poland, October 2006.
43. Познякова, О., 2005. Проблема трансформації власності в Україні. *Проблеми впливу фінансової системи на інноваційний розвиток економіки: Збірник тез доповідей за матеріалами наукового семінару кафедри фінансів НУ «Львівська політехніка»*. Львів, Україна, Жовтень 2005.
44. Познякова, О. І. та Алексеєв, І. В., 2005. Власність в Україні: форми та шляхи взаємодії. *Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави: Міжнародна науково-практична конференція*. Дніпропетровськ, Україна, 26-27 Жовтень 2005. (Особистий внесок автора: розглянуто способи взаємодії різних форм власності).
45. Познякова, О. та Алексеєв, І., 2004. Управління інвестиційним процесом: світовий досвід, проблеми в Україні та їх вирішення. *Інвестиційні стратегії сталого розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Дніпропетровськ, Україна, 27-28 Лютий 2004. Дніпропетровськ: Наука і освіта. (Особистий внесок автора: досліджено вплив трансформацій власності на інвестиційний процес).
46. Познякова, О. І. та Алексеєв, І. В., 2004. Роль і значення приватизації в Україні та етапи її проведення. *Динаміка наукових досліджень: III Міжнародна науково-практична конференція*. Дніпропетровськ, Україна, 21-30 Червень 2004. (Особистий внесок автора: виокремлено основні етапи приватизації в Україні).
47. Познякова, О. І., 2004. Економічні, політичні та соціальні наслідки процесу зміни форм власності в Україні. *Маркетинг та логістика в системі менеджменту: П'ята міжнародна науково-практична конференція*. Львів, Україна, 7-9 Жовтень 2004.
48. Познякова, О. І., 2004. Особенности и принципы управления государственным имуществом в Украине. *Перспективи розробки науки і техніки: Науково-практична конференція*. Бел город, Російська Федерація, 22 Жовтень 2004.

АНОТАЦІЯ

Познякова О. І. Економічне оцінювання та державне планування трансформацій власності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - економіка та управління національним господарством. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2021.

У роботі досліджується сутність поняття власності, трансформації власності та її значення для національної економіки. Розроблено модель оцінювання трансформацій власності, яка враховує зміни як у володінні, так і користуванні та розпорядженні власністю. Визначено таке поняття як «цикл трансформацій власності». Удосконалено систему оцінювання трансформацій власності за допомогою Єдиного реєстру власності, що передбачає збір даних

щодо майнових трансформацій на основі матричного підходу. Система індикаторів планування трансформацій власності доповнена запропонованим Індексом фондового ринку УРА, що може використовуватися для оцінювання доцільності відчуження державного майна, контролю за його управлінням та базується на визначенні динаміки вартості державних корпоративних прав.

Ключові слова: трансформації власності, приватизація, концентрація, реєстр власності, публічно-приватне співробітництво, володіння, користування, розпорядження.

АННОТАЦИЯ

Познякова Е. И. Экономическое оценивание и государственное планирование трансформаций собственности. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 - экономика и управление национальным хозяйством. - Национальный университет «Львівська політехніка» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2021.

В работе исследуется сущность понятия собственности, трансформаций собственности и ее значение для национальной экономики. Разработана модель оценки трансформаций собственности, которая учитывает изменения не только во владении, то и пользовании и распоряжении. Определено понятие «цикл трансформаций собственности». Усовершенствована система оценки трансформаций собственности с помощью Единого реестра собственности, который предусматривает сбор данных по имущественным трансформациям на основе матричного подхода. Система индикаторов предупреждения и планирования трансформаций собственности дополнена предложенным Индексом фондового рынка УРА, который может использоваться для оценки целесообразности отчуждения государственного имущества, контроля за его управлением и базируется на определении динамики стоимости государственных корпоративных прав.

Ключевые слова: трансформации собственности, приватизация, концентрация, реестр собственности, государственно-частное сотрудничество, владение, пользование, распоряжение.

ANNOTATION

O. I. Pozniakova. Economic Valuation and State Planning of Property Transformations. – On the rights of a manuscript.

The thesis for the Degree of Candidate of Economic Sciences in the specialty 08.00.03 - Economics and Management of National Economy – Lviv Polytechnic National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2021.

The paper presents the investigation of the concept of property, transformation of property and its significance for the national economy.

Property is seen not as a thing and not just the relationship of people to things, but the relationship between people that may be related to things. These relations express not material, but socio-economic meaning. Transformation of property is presented as a system of continuous relations regarding the change of type, form, features and any properties of the property itself.

The research includes the analysis of the socio-economic consequences of property transformation from the point of view of the state for the development of tools for assessing and forming property transformations at the state level.

It is specified that an important part of reforming the economy of Ukraine is the restructuring of the property system based on the transformation of both public and private property, ensuring equal functioning and competitive development of its various forms. The author believes that the continuation of the process of change of ownership and modern state economic policy should be aimed at restoring the country's potential and ensuring its effective and efficient development.

The author differentiates between the economic and legal content of property. The relationship of appurtenance, ownership, use and disposal of property in a legal context characterizes property in a passive form without the process of its implementation. Separately, these relations do not create an economic effect, which becomes noticeable in the process of property transformation. However, the consolidation of all three components of property rights provides generalized and more detailed information for the economic valuation and planning of property transformations.

The author represents the concept of «property transformation cycle», which should be understood as a number of changes of property forms that have a historical tendency to recur, which is influenced by a political factor in the form of the constant continuous dialectic between political changes and changes of proprietors, as well as by the impact of new technologies on the cyclical development of productive forces.

Among the consequences of property transformations are problems associated with inefficient management of state-owned enterprises and the lack of timely reorganization, monitoring of financial condition, and control over privatized enterprises. Also, from the point of view of uncontrolled concentration, it is possible to allocate a problem of accumulation of property not only in the part of ownership, but also the order connected with widespread practice of trust management.

The example of the banking system shows that the monopoly position of the state-owned banks can have negative consequences for the economic development of the country.

The participation of the state in the property transformation processes is analyzed. The importance of the public sector of the economy is estimated. In our view, the regulation of the scale of the public sector can be carried out not only by privatization as a form of alienation, but also by a number of forms of appropriation. The state can influence the investment process in the country in such a way as to strengthen or fully restore its influence on the business entity. This can be achieved by using a number of forms of property transformations.

The improved system of property valuation includes a proposal to create the Unified Property Register of Ukraine, which is formed based on a matrix approach; the UPA (Ukrainian Public Assets) stock index, which is formed of the most successful joint stock companies with state ownership; the index of industrial production reflecting the consequences of property transformation in regions.

The effects that can be obtained from the application of the proposed UPA Index can be the result of both the impact on property transformation processes and the impact on economic infrastructure.

It is revealed that an important aspect in the activity of state authorities exercising management in the field of state corporate rights is the creation of preconditions for transparent property valuation, which requires the formation of a single valuation base.

We assume that the creation of the Unified Property Register as a basis for using tools to value, plan and control the transformation processes of various forms of property would adequately monitor the transformation of property not only in terms of ownership, but also use and disposal.

The register offered by us, from our point of view, will help to formalize and value the process of property transformations in dynamics. Such an instrument of valuation, state planning and control over corporate rights could become an integral part of the national system of state property management. We assume that the formation and use of a common unified property register should bring positive results.

In general, one of the problems of property accumulation is not only in terms of ownership, but also the order associated with the common practice of trust management. As a result, hidden monopolies are formed, which are most often formed due to abuses in property management, difficulties in identifying the final beneficiaries. This confirms the need to consider property and its transformation from the standpoint of the triad of property rights.

The model for valuation of the indirect form of property transformation through the allocation of matrices of signs of ownership, use and disposal of property is proposed.

Valuation of property transformation is also proposed based on the industrial production index, which provides an opportunity to estimate capital migration. Such an assessment is of some importance for regional governments, as it reflects trends in the growth or reduction of property potential of industry, the agricultural sector, and the potential of community development.

Key words: property transformation, privatization, concentration of capital, Property Register, public-private cooperation, ownership, use, disposal.

Підписано до друку 23.03.2021 р.
Формат 60×90 1/16. Папір офсетний.
Друк на різнографі. Умовн. друк. арк. 1,5. Обл.-видав. арк. 0,89.
Тираж 100 прим. Зам. 210370

Поліграфічний центр
Видавництва Національного університету “Львівська політехніка”
вул. Ф.Колесси, 4, 79013, Львів
траційне свідоцтво серії ДК № 4459 від 27.12.2012